

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені АДМІРАЛА МАКАРОВА

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

Миколаїв
2025

Редакційна колегія збірника:

Берестнєв В. Б., заслужений тренер (Миколаїв);
Бобіна О. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Гогоренко О. В., канд. філол. наук (Миколаїв);
Деркач В. М., заслужений тренер, канд. наук
з фіз. виховання та спорту, доц. (Миколаїв);
Карсканова С. В., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Коваль С. С., канд. фіз.-мат. наук, доц. (Миколаїв);
Матвієнко Л. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Матійко О. В., заслужений діяч мистецтв (Миколаїв);
Міняйлова А. В., канд. пед. наук, доц. (Миколаїв);
Наливайко В. С., канд. техн. наук, проф. (Миколаїв);
Трибулькевич К. Г., д-р пед. наук, доц. (Київ);
Філатова О. С., д-р філол. наук, проф. (Миколаїв);
Філіппова Н. М., канд. філол. наук, проф. (Миколаїв);
Чугуєва І. Є., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Шаповалова І. В., канд. філос. наук, доц. (Миколаїв)

Відповідальний за випуск: **Бобіна О. В.**

*Друкується за рішенням Вченої ради
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
(протокол № 4 від 26.11.2025 р.)*

Гуманітарний вісник НУК: збірник наукових праць. — Випуск 18. —
Г 94 Миколаїв : Іліон, 2025. — 156 с.

У віснику опубліковані статті, що узагальнюють досвід роботи та результати досліджень у сфері вищої освіти та інших галузях знань. Основні рубрики вісника відповідають напрямам гуманітарної підготовки та соціально-гуманітарної освіти, яка здійснюється Навчально-науковим гуманітарним інститутом Національного університету кораблебудування. Вісник розрахований на викладачів, наукових працівників, фахівців, молодих науковців у сфері вищої освіти.

УДК 001(062.552)

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

Список використаних джерел

1. Скрипнікова А. М., Герасименко Л. О., Ісакова Р. І. Перинатальна психологія: монографія. Київ: Видав. дім «Медкнига», 2017. 168 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/200102236.pdf> (дата звернення: 15.07.2025).
2. Nataliia Gusak, Sally Kendall, Olena Nizalova. Understanding of perinatal mental health and its psychosocial determinants through Ukrainian women's experience. URL: <https://www.europeanjournalofmidwifery.eu/pdf-188194-110873?filename=Understanding%20of.pdf> (дата звернення: 30.09.2025).
3. Романенко І. Ю. Динаміка показників психоемоційного стану жінок – внутрішньо переміщених осіб із загрозою переривання вагітності на фоні комплексного лікування. URL: <https://doi.org/10.22141/2224-0721.16.8.2020.222890> (дата звернення: 30.09.2025).

Mezhuieva K., Student of the Specialty 053 Psychology, Education and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), kateryna.mezhuieva@gmail.com

Oleksyuk O. M., Associate Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature and Teaching Method, Faculty of Philology of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), olesyaoleksyuk1@gmail.com

PSYCHOLOGICAL AND MENTAL HEALTH ASPECTS OF WOMEN IN THE PERINATAL PERIOD

The article examines the psychological features of women's adaptation to pregnancy in the context of pre-existing post-traumatic stress disorder (PTSD). It analyzes changes in the psycho-emotional state of women during pregnancy, which is both a physiologically and psychologically significant stage in life. The article identifies several factors that may contribute to improving the mental health and well-being of mothers in Ukraine during their perinatal period.

Key words: pregnancy, PTSD, anxiety, therapy, pregnancy loss, miscarriage, internally displaced persons (IDPs), Ukraine.

УДК 159.923-055.26

Межуєва К. Д.

студент спеціальності 053 Психологія, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), kateryna.mezhuieva@gmail.com

Олексюк О. М.

доцент кафедри української мови та літератури та методики навчання, Філологічний факультет Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), olesyaoleksyuk1@gmail.com

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ ДО ВАГІТНОСТІ ТА ПОДОЛАННЯ ОЗНАК ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ, ОТРИМАНОГО ВНАСЛІДОК ПЕРЕЖИТИХ ПСИХОТРАВМУЮЧИХ СИТУАЦІЙ

У статті розглядаються психологічні особливості процесу адаптації жінок до вагітності в умовах наявного посттравматичного стресового розладу (ПТСР), спричиненого попередніми психотравмуючими подіями. Здійснено аналіз змін у психоемоційному стані жінки під час вагітності, яка є як фізіологічним, так і психологічно значущим етапом у житті. Представлено можливі психотерапевтичні підходи до підтримки вагітних жінок з ознаками ПТСР, зокрема когнітивно-поведінкову терапію.

Ключові слова: вагітність, ПТСР, тривожність, КПТ, втрата вагітності, невиношування, безпліддя.

Постановка проблеми. Вагітність є складним періодом трансформацій у житті жінки, що супроводжується не лише фізіологічними, а й значними психологічними змінами. У нормі цей період може супроводжуватися тривогою, коливаннями настрою, підвищеною вразливістю, стресом. Стрес – це неспецифічна реакція організму на будь-які вимоги або виклики зовнішнього або внутрішнього середовища. Важливо розрізняти два основних види стресу: гострий і хронічний. Гострий стрес виникає у відповідь на конкретні події чи ситуації, які тривають недовго. Натомість хронічний стрес – це тривалий, постійний або повторюваний стан напруги, який

виникає внаслідок довготривалих труднощів або травматичних подій. Якщо він не отримує належного управління або терапевтичної підтримки, хронічний стрес може призвести до виснаження адаптивних можливостей організму, порушень роботи нервової та ендокринної систем, зокрема гіпоталамо-гіпофізарно-надниркової осі. Такий дисбаланс викликає підвищений рівень кортизолу, зниження імунітету та збільшує ризик розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР), як, наприклад, у жінок, які мали у своєму досвіді психотравмуючі ситуації (втрати вагітностей у різні етапи виношування та материнства – від зачаття до першого року

життя дитини). У контексті вагітності, особливо після перенесених репродуктивних втрат, хронічний стрес є одним із ключових факторів, що ускладнюють психологічну адаптацію, підвищують тривожність і порушують формування позитивної материнської ідентичності. Саме тому своєчасне виявлення і ефективна психоемоційна підтримка вагітних жінок зі стресовими розладами є надзвичайно важливими для збереження психічного і фізичного здоров'я матері та плода.

Метою статті є аналіз психологічних особливостей адаптації жінок до вагітності в умовах посттравматичного стресового розладу, а також окреслення ефективних підходів до подолання ПТСР у перинатальному періоді з метою збереження психічного здоров'я майбутньої матері та сприяння гармонійному розвитку плоду.

Актуальність роботи. Вагітність – це не лише фізіологічний процес, а й глибоко емоційний і психологічний етап у житті жінки. Особливої складності він набуває у випадках, коли жінка має досвід попередніх втрат: викиднів, невиношування, заворжених вагітностей або тривалого безпліддя. Такі переживання нерідко призводять до розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР), що супроводжується підвищеною тривожністю, страхом повторної втрати, гіперконтролем або, навпаки, емоційною відстороненістю від вагітності.

В умовах нової вагітності жінки з таким досвідом стикаються з додатковими труднощами адаптації – порушенням емоційного прийняття своєї ролі, сумнівами у власній здатності виносити та народити живу здорову дитину, а також зниженим рівнем довіри до медичної системи. Наявність ПТСР впливає не лише на психологічне самопочуття жінки, але й на перебіг вагітності, ризики ускладнень та потенційний стан новонародженого.

Незважаючи на поширеність цієї проблематики, в українській науковій літературі та клінічній практиці тема адаптації жінок до вагітності після репродуктивних втрат залишається недостатньо опрацьованою. Зростає потреба в розробці ефективних психологічних інтервенцій, спрямованих на зниження проявів ПТСР у таких жінок та підтримку їхньої емоційної стабільності під час вагітності.

Усе це визначає актуальність дослідження психологічних особливостей адаптації до вагітності в умовах наявного посттравматичного досвіду, що виник внаслідок попередніх репродуктивних втрат або труднощів із зачаттям.

Виклад результатів дослідження. Невиношування вагітності (НВ) – одна з актуальних проблем сучасного акушерства, що має як медичні, так і психологічні аспекти. Поряд із добре вивченими органічними чинниками (генетичні, анатомічні, інфекційні тощо), дедалі більше уваги приділяється психологічним: хронічному стресу, тривожності, емоційному вигоранню, астенії.

Формування домінанти вагітності та здатність до психофізіологічної адаптації значною мірою залежить від стану нервової системи. Хронічний стрес запускає дисбаланс у гіпоталамо-гіпофізарно-наднирковій осі, що супроводжується гіперкортизолемією, порушенням імунної відповіді, апоптозом клітин трофобласта, а в результаті – підвищеним ризиком переривання вагітності.

У дослідженні, проведеному в ДУ «ІПАГ ім. О. М. Лук'янової НАМН України», обстежено 190 вагітних із загрозою переривання вагітності та 30 жінок із її фізіологічним перебігом. Використано валідизовані психологічні шкали (PSS, PSM-25, Спілбергера-Ханіна, Малкової), індекс Баєвського, рівні кортизолу в сироватці та сечі. Встановлено: у жінок із НВ переважає високий рівень стресу, особистісної тривожності, астенії та вегетативної дезадаптації.

Було виявлено два психотипи вагітних: психотип А – із високою тривожністю та зниженою стресостійкістю, і психотип В – із більш збереженими адаптивними механізмами. У рамках дослідження частина жінок отримувала комплексну стрес-протективну терапію (психотерапія, релаксація, дихальні техніки, рекомендації зі сну та харчування). Результати показали суттєве зниження рівня стресу, нормалізацію вегетативного тону та зменшення концентрації кортизолу у підгрупах, що отримували психоемоційну підтримку. Частота доношених вагітностей у цих групах була значно вищою (93,8 % проти 61,6 %) [2, с. 352].

Монографії глибоко аналізують психологічні особливості невиношування вагітності, розглядаючи це явище як складну багатофакторну проблему, що включає фізіологічні, генетичні, психологічні та соціальні чинники. Невиношування вагітності за визначенням ВООЗ – це самовільне переривання вагітності до 22 тижнів, яке може бути раннім (до 12 тижнів), пізнім (13–22 тижні) або передчасними пологами (23–37 тижнів). Найчастіше трапляються ранні викидні, що становлять 10–20 % усіх вагітностей.

Визначено п'ять типів спотвореного ставлення жінки до свого тіла, які можуть стати причиною або наслідком невиношування: від надцінності тіла і страху його змін через вагітність, до відторгнення свого тіла, гіперконтролю за тілесними процесами, відчуття фізичної неспроможності виносити дитину, а також внутрішніх протиріч, коли жінка свідомо прагне вагітності, але несвідомо боїться материнства [1, с. 38].

Пропонуємо комплексну програму медико-психологічного супроводу жінок із ризиком невиношування вагітності. Програма включає три етапи: перший – психодіагностика для визначення індивідуальних психологічних характеристик та ризиків, другий – психотерапевтична робота із застосуванням раціональної психотерапії, арттерапії та гіпосугестивних технік, а також залучення партнера до підтримки, третій – підготовка до пологів і післяпо-

логового періоду з акцентом на стабілізацію психо-емоційного стану і профілактику депресії.

Також розглянуто теми психологічного безпліддя. Безпліддя зачіпає приблизно 20 % пар в Україні і розглядається не лише як медична проблема, а й як психологічна та соціальна. Фізіологічні причини діагностуються краще, тоді як психологічні – часто приховані і неусвідомлені. Психогенне безпліддя (психосоматичне) складає від 3 до 20 % випадків. Головні соціально-психологічні фактори безпліддя: хронічний стрес через сімейні конфлікти, робоче навантаження, матеріальні проблеми, а також негативний сімейний досвід (конфлікти, неповні сім'ї, погані стосунки з матір'ю). Підсвідомо такі жінки можуть «захищати» себе від вагітності [1, с. 102].

Висновки. Невиношування вагітності є складною проблемою, що має як медичні, так і психологічні аспекти. Хронічний стрес, тривожність та емоційне вигорання значно підвищують ризик переривання вагітності через порушення роботи гормональної системи і зниження імунітету. Психологічний стан жінки, зокрема її ставлення до тіла та материнства, відіграє важливу роль у перебігу вагітності і може бути як причиною, так і наслідком невиношування. Комплексна психологічна підтримка, що включає

психотерапію, релаксацію і техніки дихання, сприяє зниженню стресу, нормалізації фізіологічних процесів та підвищенню ймовірності доношеної вагітності. Безпліддя слід розглядати не лише як медичну, а й як соціально-психологічну проблему, оскільки хронічний стрес, сімейні конфлікти та внутрішні страхи можуть блокувати настання вагітності. Для підвищення ефективності лікування необхідний комплексний медико-психологічний підхід, який враховує індивідуальні особливості жінки та соціальне оточення.

Список використаних джерел

1. Астрахов В. М., Бацилєва О. В., Пузь І. В. Психологічний супровід у репродуктивній медицині: монографія. Національна академія педагогічних наук України, Інститут психології імені Г.С. Костюка. Київ, 2023. 125 с. URL: <https://surli.cc/yzvict> (дата звернення: 15.07.2025).
2. Живецька-Денисова А. А., Ткаченко В. Б., Воробйова І. І. Психологічні складові невиношування вагітності. Шляхи подолання. *Запорізький медичний журнал*, 2021. №3. С. 348–355. URL: <https://surli.li/fbojbm> (дата звернення 15.07.2025)
3. Скрипнікова А. М., Герасименко Л. О., Ісакова Р. І. Перинатальна психологія: монографія. Київ: Видавничий дім Медкнига, 2017. 168 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/200102236.pdf> (дата звернення: 15.07.2025).

Mezhuieva K., Student of the Specialty 053 Psychology, Education and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), kateryna.mezhuieva@gmail.com

Oleksyuk O. M., Associate Professor of the Department of Ukrainian Language and Literature and Teaching Method, Faculty of Philology of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), olesyaoleksyuk1@gmail.com

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF ADAPTATION TO PREGNANCY AND OVERCOMING SYMPTOMS OF POST-TRAUMATIC STRESS DISORDER RESULTING FROM EXPERIENCED PSYCHOTRAUMATIC SITUATIONS

This article examines the psychological features of women's adaptation to pregnancy in the presence of post-traumatic stress disorder (PTSD) caused by previous psychotraumatic events. An analysis of changes in the psycho-emotional state of a woman during pregnancy, which is both a physiological and psychologically significant stage in life, is presented. Possible psychotherapeutic approaches to supporting pregnant women with PTSD symptoms, particularly cognitive-behavioral therapy (CBT), are discussed.

Keywords: pregnancy, PTSD, anxiety, CBT, pregnancy loss, miscarriage, infertility.

ЗМІСТ

ІНКЛЮЗІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА	4
<i>Бережник О. В., Коренева Ю. П.</i> Емоційна грамотність як чинник збереження психологічного здоров'я студентської молоді в умовах соціальної нестабільності.....	6
<i>Білокамінська Л. А., Чугуєва І. Є.</i> Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінок.....	8
<i>Демкова Н. Ю., Рогальська-Яблонська І. П.</i> Особливості адаптації дітей шестирічного віку до навчальної діяльності	10
<i>Дігтяренко В. Ю., Литвиненко І. С.</i> Захисні механізми психіки в умовах стресових ситуацій.....	12
<i>Заїка Г. О., Олексюк О. М.</i> Соціально-психологічна робота з жінками, які стали жертвами домашнього насильства.....	14
<i>Карсканова С. В., Прийма О. М.</i> Особливості сепарації підлітків з особливими освітніми потребами.....	16
<i>Карсканова С. В., Ніязов Р. В.</i> Вибір стратегій поведінки особистості при внутрішньоособистому конфлікті.....	18
<i>Кравчук О. Ю.</i> Інклюзивне освітнє середовище в закладах вищої освіти: концепції, виклики та траєкторії розвитку	21
<i>Кравчук О. Ю.</i> Штучний інтелект як інструмент підтримки практики психологів у роботі з інклюзивними учнями.....	23
<i>Кравчук О. Ю., Новікова Г.</i> Інклюзивні підходи до психосоціальної підтримки підлітків: адаптація до різних потреб та контекстів	25
<i>Кравчук О. Ю., Райковська В. М.</i> Профорієнтація дітей з особливими потребами: міжгалузевий підхід, індивідуальна підтримка та інклюзивні траєкторії розвитку.....	27
<i>Кравчук О. Ю., Уськова О. М.</i> Моніторинг розвитку соціальних навичок за допомогою ШІ: приватність, етика та інтерпретація результатів	29
<i>Кравчук О. Ю., Христиановська Л. А.</i> Роль сім'ї та партнерського оточення в процесі психологічної реабілітації жінок	31
<i>Курчатова А. В.</i> Теоретико-методологічні підходи розкриття механізмів реалізації супервізії в інклюзивній освіті.....	33
<i>Ларченко І. В., Богданова О. В.</i> Інноваційні тенденції та впровадження технологій штучного інтелекту у вищій освіті.....	35

Ларченко І. В., Іщенко О. А.	Модераційний ефект емоційного інтелекту у збереженні автономної мотивації студентів в умовах стресогенності.....	38
Ларченко І. В., Іщенко Я. П.	Взаємозалежність когнітивних та емоційних процесів у стані довготривалого стресу в осіб, що мешкають у прифронтових зонах.....	40
Литвиненко І. С.	Послуга раннього втручання – перша сходинка інклюзії.....	43
Литвиненко І. С., Гончарова О. О.	Емоційне вигорання працівників гуманітарної сфери та представників допомагаючих професій в контексті ургентного реагування	44
Литвиненко І. С., Джигота Е. В.	Деякі аспекти психологічної допомоги військовим після повернення з зони бойових дій засобами арттерапії.....	47
Литвиненко І. С., Малюжеко М. В.	Формування пізнавальної мотивації у дітей молодшого шкільного віку	49
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Вплив соціальних мереж на формування ціннісно-сислової сфери особистості.....	51
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Соціальні мережі як середовище конструювання ідентичності та ціннісних пріоритетів.....	53
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Особливості ментального здоров'я жінки у перинатальний період	55
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Психологічні особливості адаптації до вагітності та подолання ознак посттравматичного стресового розладу, отриманого внаслідок пережитих психотравмуючих ситуацій.....	57
Михальченко Н. В.	Складові готовності майбутніх вчителів початкових класів до розвитку рефлексії учнів в умовах інклюзивного навчання	60
Михальченко Н. В., Криницька О. О.	Психологічна підтримка осіб, які пережили травматичні події: комплексний аналіз методів, ефективності та факторів впливу	63
Михальченко Н. В., Михальченко І. В.	Симптоми професійного вигорання педагогів та фахівців	65
Мірзоян К. О.	Взаємозв'язок самооцінки та рівня самоактуалізації у творчих особистостей.....	68
Мочалова О. В.	Особливості розвитку пізнавальних процесів дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку.....	69
Олексюк О. М., Корнієнко В. А.	Особливості проявів ПТСР у військових і шляхи запобігання.....	71
Прасол Д. В.	Характер і причини визначення інвалідності серед осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіти за умови інклюзивного навчання.....	73
Сінченко В. М., Коренева Ю. П.	Майндфулнес-практики як засіб збереження психоемоційної стійкості у волонтерській діяльності в умовах воєнного часу	75
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Вплив професійного іміджу на ефективність консультативної діяльності психолога	77
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Імідж психолога як чинник успішної професійної реалізації	79

Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти.....	81
Тур О. В.	Управління інклюзією у закладах вищої освіти: стратегії формування інклюзивної культури та їх вплив на результативність закладу освіти.....	82
Чугуєва І. Є., Мачечук Н. В.	Психологічні чинники соціальної реінтеграції учасників бойових дій	84
Яблонський А. І., Савицький О. В.	Теоретичні підходи до вивчення бойового стресу у військовослужбовців.....	86

МИКОЛАЇВЩИНА І ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Бєляков Д.	Імператорський Новоросійський університет – метеорологічна перлина Північного Причорномор'я.....	89
Галєєва М.	Психологічна допомога сім'ям загиблих воїнів.....	91
Гей С. П.	Грецькі топоніми Північного Причорномор'я: історико-лінгвістичний аспект	92
Гранченко М. В., Хрящевська Л. М.	Відкриття перших закладів освіти в Одесі (1794–1830-ті рр.)	95
Коваль Г. П., Ляшенко І. О.	Висвітлення моментів життя караїмів Одеси на сторінках газети «Одесские Новости» в кінці XIX – на початку XX ст.	96
Костирко Т. М.	Штучний інтелект як інструмент збереження культурної спадщини університетів.....	97
Нефьодов Д.	Освітнє та громадське значення історичного краєзнавства в сучасних вітчизняних закладах освіти	99
Рижева Н., Довбня В.	Пам'яткоохоронна діяльність на території Миколаївської області (2000–2019 рр.).....	101
Рижева Н., Михайлов М.	Культурні взаємовпливи у декоративному оздобленні піхов мечів Київської Русі	102
Семешин Е.	До біографії Валерії Містюк: Уродженка Миколаєва в історії радянської психології.....	104
Сергієва Ю. С., Матвієнко Л. В.	Експерименти на Засільському цукровому заводі: історичний екскурс.....	105
Тернович Б. П.	Голокост на Миколаївщині.....	106
Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти: теоретичний аналіз	107
Філенко А., Нефьодов Д.	Західна історіографія господарської реформи у СРСР 1965 р.	108
Фьольдварі Шандор.	Український газ під Чорним морем і перспективи турецьких інвестицій	111
Шевченко А.	Становлення землеробства у Буджаку на початку XIX ст.	112
Шевчук В.	Український націонал-комунізм 1918–1921 рр.: історіографічний та джерелознавчий аналіз	114

ДИЗАЙН

Данильченко Н. В., Гавловська Д. А.	Сучасні концепції в проектуванні дизайну плавучих будинків	116
Матійко Н. О., Бєлосвіт Я. О.	Управління дизайном в епоху цифрових технологій: синергія комп'ютерної графіки та креативних процесів.....	118
Матійко О. В., Обухова В. О.	Сучасні текстильні матеріали в інтер'єрних макетах: імітація оббивки і декоративних елементів.....	119
Портнов Д., Атанова Є.	Значення академічного рисунка у формуванні конструктивного мислення майбутніх дизайнерів.....	121

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ**Вакуліна Л. М., Лагерний Д. І.**

Фізичне виховання як компонента патріотичного формування молоді 123

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ**Бобіна О. В.** Як працює Гуманітарний інститут на четвертий рік Великої війни 126**Валуєва Ю. А., Чурсіна А. О., Шаповалова І. В.**

Розвиток освіти південної України у XIX–XX ст. 130

Васильєва В. В., Лукашик В. І., Шаповалова І. В.

Війна і психічне здоров'я українців в умовах воєнного стану 132

Волкотрубенко Є. О., Шаповалова І. В.Еволюція портової інфраструктури Миколаївщини
як чинник економічного зростання південного регіону 135**Запесочний Н. О., Шаповалова І. В.**Розвиток суднобудівної промисловості Миколаївщини:
історичний вимір та сучасні перспективи 136**Залізко А. С., Шаповалова І. В.**Формування багатонаціонального культурного середовища
Північного Причорномор'я (кінець XVIII ст. – XIX ст.) 138**Корольова Т. М., Кравчук О. Ю.**Психологічні чинники медіаграмотності як елемент соціальної
компетентності індивіда 140**Михальченко Н. В., Молчанова О. М.**Готовність майбутніх вчителів початкових класів
до організації навчальної діяльності молодших школярів 141**Моїсеєнков А. В., Шаповалова І. В.** Особливості соціально-економічного життя

Північного Причорномор'я у період 1917–1921 рр. 144

Надточій І. В.Взаємодія медицини та освіти у реалізації програм раннього
втручання у розвиток дитини 146

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ 154

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ 155

Наукове видання

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

Редколегія не завжди поділяє погляд авторів статей.
За достовірність викладених фактів відповідальність несе автор.

Формат 60×84¹/8. Ум. друк. арк. 18,1. Тираж 100 пр. Зам. № 3012-1.

Поліграфічне підприємство СПД Румянцева Г. В.
54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1.
Свідоцтво МК № 11 від 26.01.2007 р.